

גיליון

אשריכם ישראל

מאמרים וסיפורים אקטואליים
משיחותיו וכתביו של מגיד המישרים

הרב שמועון גוטסמן שליט"א

גיליון תמוז תשפ"ו

תוכן העניינים:

תורה הקדושה התחנני בבקשה עמ' ג'

הכרת הטוב עמ' ו'

עבודת הסבלנות עמ' י"ב

דוד הגאולה עמ' כ'

ניתן לשמוע ולהוריד מאות שיעורים של הרב בקול הלשון

וכן בקו השיחות והחיזוקים: 077-260-9134

לתרומות, לתגובות ולדרישת הספרים:

0548403226 \ 08-9743208

לקבלת הגיליון בדוא"ל 089743208A@gmail.com

ניתן להזמין דרשות ושיעורים ממוה"ד שמעון גוטסמן שליט"א

בטלפון 0548403226

תאריכים אחרונים פנויים לימי בין הזמנים

תורה הקדושה התחנני בבקשה

הכתובת הנכונה

בערוב ימיו של מרן ה"חפץ חיים" רצתה הממשלה הפולנית לחייב את היהודים לעבוד במפעלים בשבת קודש. באו אליו העסקנים להתייעצות כיצד להעביר את רוע הגזירה. אמר החפץ חיים: תארגנו עצרת למען השבת בוויילנה ואני יבוא להשתתף ובעזרת השם תגיע ישועה. העסקנים חשבו שאולי החפץ חיים כבר זקן ואינו "אוחז ראש" אז הם ניסו לתקן אותו ואמרו: כבוד הרב, הממשלה נמצאת בכלל בוורשה ולא בוויילנה! ואם כן כדאי שנעשה את העצרת בוורשה ליד הממשלה. אך ה"חפץ חיים" אמר להם: אני יודע מה שאני אומר, תעשו עצרת בוויילנה ותהיה ישועה, היה קשה לעסקנים לקבל את הדברים אבל בסוף הם נכנעו וערכו עצרת גדולה בוויילנה בראשות מרן ה"חפץ חיים" שהגיע למקום במסירות נפש מתוך חולשה עצומה, בעצרת דברו על מעלת השבת וקדושתה, וממש לאחריה באורח נס החליטה הממשלה בוורשה לבטל את הגזירה.

שבו העסקנים אל ה"חפץ חיים" התנצלו ושאלו: ילמדו רבינו, איך באמת העצרת גרמה לביטול הגזירה, הרי אנשי הממשל לא יכלו להתרשם ממעמד העצרת? השיב להם ה"חפץ חיים": תדעו לכם שאין אפשרות להסביר לגויים מה זה שבת ועד כמה חשוב לשמור עליה, אבל כשאנחנו היהודים מתחזקים

בכבוד השבת זה משפיע גם על הגויים לחוש כבוד לשבת, ולכן כיון שבזכות העצרת בוויילנה - היכן שגרים בני התורה נעשה חיזוק בכבוד השבת זה כבר השפיע על הגויים לכבד גם הם את השבת.

זה בדיוק מה שנדרש מאתנו כעת: לכבד ולייקר את התורה ועמליה, ואם אנחנו נחוש וננהג בכבוד ענק לתורה, לא נתבטל מהתורה בשביל כל דבר קטן, ונשמח על הזכות להיות מיושבי בית המדרש, אזי זה בוודאי ישפיע גם על הרחוקים, הם אמנם לא יזכו להבין מה זה תורה אבל הם יחושו כבוד לתורה ולא יעזו להביא לביטול תורה. ואנו תפילה שחפץ השם בידנו יצלח. "חזקו ויאמן לבכם כל המייחלים להשם".

מבחן האמונה

בתקופה האחרונה שני אנשים מוזכרים בחדשות כל הזמן, היועמשי"ת ונשיא ארצות הברית, כאילו שחלילה הם מנהלים את העולם. היועמשי"ת החליטה, והיועמשי"ת קבעה, הנשיא החליט היום ככה ומי יודע מה מחר יחליט הנשיא... המצב הזה מביא אותנו למתח וכעס לפני ואחרי כל החלטה של אחד מהם. עד מתי נחוש תלויים כל כך באנשים הללו, כאילו שבאמת יש להם כוח לעזור או להפריע לנו. הרי ברור שזהו ניסיון גדול משמים, לבחון את האמונה שלנו, ואם נתחזק

באמונה ובטחון מוחלט בכורא עולם, נייחס פחות חשיבות לכל "הודעה דרמטית" ו"החלטה היסטורית" שמנפיקים השניים כדי לזכות בעוד כותרות ותשומת לב. [ובאמת, אם אנחנו מתייחסים לאיזה אדם כאילו שהוא "בעל הכוחות" זה עצמו נותן לו כוח ואילו אם אנו כופרים בכוחו הרי הוא נחלש]. מומליך שלא נהיה דומים לאותו כלב שחוטף מכות ממקל ועסוק בלכעוס ולהתעמת עם המקל, כשאנו מבין שהמקל איננו בעל בחירה והוא נמצא לגמרי בשליטת האדם שאוחז בו. כך נרכז את המשאלות שלנו רק כלפי מי ששלח את האנשים האלה, אשר אינם אלא כבובות עם חוט המנוהלות על ידי בורא עולם, כמו שנאמר "לב מלכים ושרים ביד השם". נפנה אל בורא עולם ונבקש ממנו יתברך שישלב שופטנו כבראשונה וימלוך עלינו לברו בחסד וברחמים מרובים.

צדיק הדור

לא חלף זמן רב מחג השבועות בו יהודי אשכנז נהגו לומר את הפיוט הנפלא "אקדמות מילין" שחיבר רבי מאיר ש"ן. בפיוט זה מתואר בין היתר כיצד עם ישראל במהלך הדורות דבוק בתורה הקדושה ואומות האולם שואלים את עם ישראל: "מִנֵּן וּמֵאֵן הוּא דְּחִימָךְ שְׁפִידָא בְּרִיּוֹתָא, אָרוֹם בְּגִינָה סְפִית מְדוֹר אֲרִיּוֹתָא." מי הוא זה ואיזו הוא אוהבך שבשבילו אתה סובל כל כך הרבה בגוב האריות? עם ישראל עונים להם: "דְּבוֹתְכוֹן מָה חֲשִׁיבָא, קָבֵל הֵיא שְׁבַחְתָּא. רְבוֹתָא דִּיעֲבֹד לִי, כֹּד מְטִיא שְׁעָתָא בְּמִיתִי לִי נְהוּרָא, וְתַחֲפִי

לְכוֹן בְּהָתָא" כלומר כל הכבוד והעושר שיש לכם בעת הזו, אינו שווה מאומה כשיגיע האור בבוא העת, ותתביישו בעצמכם שלא הייתם דבוקים בתורה הקדושה. [לא אלאה אתכם בתרגום המלא אבל מומליך - גם למי שלא נוהג לומר את הפיוט - לעיין בו מעת לעת, זה נותן חיזוק נפלא בדביקות בלימוד התורה הקדושה ובקיום מצוותיה] אם כן בוודאי ובוודאי שבבוא העת כל מי שרדף ובייש את לומדי התורה יתחרט על כך מאוד מאוד. ומכאן הקריאה לאחינו חזרו בכם ויפה שעה אחת קודם.

בעניין זהה ממש ראיתי סיפור נפלא אותו סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א (בספרו "זכור אהבת קדומים"): פעם אחת הגיע הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע לעיר זיטאמיר, בה היה מתגורר מלפנים הרה"ק האור המאיר זי"ע, כמובן שעשו שם קבלת פנים גדולה וכל בני העיר יצאו לקבל פניו וליתן לו שלום. בעיר זיטאמיר התגורר איזה איש בקצה העיר, והיה מאד מבוזז ושפל בעיר, והיו בני העיר רגילים לבזותו מאוד, מאחר שיצא עליו ריגון שעבר עבירה חמורה, ולאחר שעברו כל בני העיר ליתן 'שלום' להרה"ק הרבי רבי ברוכ'ל ניגש גם הוא ליתן שלום להרבי רבי ברוכ'ל. ולפלא כאשר ראהו הרבי רבי ברוכ'ל קירבו מאד, ואף קראו לעלות על מרכבתו. כמובן שנעשה מזה רעש בכל העיר, שהרי האיש ההוא היה מבוזז מאד מחמת הריגון שיצא עליו שעבר עבירה חמורה, ואילו כאן קרבהו הרבי. הדבר נמשך כך במשך כל השבוע ששהה שם הרה"ק

הרבי ר' ברוך'ל שהרה"ק המשיך לקרבו, ואף קראוהו לבוא אצלו כל יום.

באחד הימים בעת דברם יחד, שאלו הרבי ר' ברוך'ל האם יש לך בנים? השיב אותו יהודי, 'כן רבי, יש לי בן'. אמר לו הרבי ר' ברוך'ל, הרי יש לי בת, אולי תרצה להשתדך עמי? בתחילה חשב האיש שהרבי ר' ברוך'ל מדבר בצחות, שהרי לא יתכן שהרבי ר' ברוך'ל ירצה להשתדך עם איש כמותו. אבל כשראה הרבי ר' ברוך'ל שהוא מתמהמה מלענותו, שב ואמר לו, באמת ברצוני להשתדך אתך, ורצוני לדעת אם מסכים אתה!, האיש נתרגש וענה: מה השאלה?!, אם הרבי רוצה להשתדך עמי, בודאי ברצוני לגמור את השדוך! ואכן נשתדכו ביניהם. כשנודע בעיר דבר השידוך בין הצדיק לאותו יהודי, ותהום כל העיר, היתכן?! ההייליגער רבי ר' ברוך'ל נכד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע ישתדך עם זה האיש המבוזה שדיברו עליו שעבר עבירה חמורה?!

באותו זמן כבר לא היה הרה"ק האור המאיר מזיטאמיר זי"ע בחיי חיותו, אך זוגתו הרבנית עוד הייתה בין החיים והייתה זקנה מופלגת ושלחה שליח להרבי רבי ברוך'ל שרוצה לפגשו, אך היות ואין בכחה לילך אצלו, מבקשת שיבוא לביתה כי ברצונה להתראות עם צדיק הדור. כששמע זאת הרבי רבי ברוך'ל נענה מיד לבקשתה והגיע לביתה לבקרה. תיכף בהכנסו שאל אותה הרבי רבי ברוך'ל, מהיכן יודעת את שאני 'צדיק הדור'? השיבה הרבנית "בעלי הקדוש אמר לי". שאלה הרה"ק "איך שייד שיאמר לך כך, והרי

כבר אינו בין החיים זה זמן רב? וכי נתגלה בהקיץ או שמא הגיע אליך בחלום?".

סיפרה לו הרבנית ואמרה: הנה לפני הרבה שנים, כשיצא הרינון על האיש אשר השתדך אתכם, שעבר על עבירה חמורה, היה אז המנהג בעיר זיטאמיר, שאדם כזה היו מבזים מאד והיו קושרים אותו למרכבה וסובבים אתו בתוך העיר, זרקו עליו חפצים ירקו עליו וצעקו אחריו, וגם הילדים היו רצים אחריו ומבזים אותו בבזיונות גדולות. וכשעשו כן לאיש ההוא, והנהיגו אותו סביב כל העיר, עברו גם על יד ביתנו, בעלי הרה"ק האור המאיר היה באותה שעה בבית, ושמע רעש ברחוב, וניגש לחלון וראיה איך שמבזים את איש זה. אמר לי אז בעלי הקדוש, האיש הזה נקי הוא מזה העבירה!, ועל כן נפסק עכשיו בשמים מפני שביזוהו לחנם יזכה הוא להשתדך עם צדיק הדור.

סיימה הרבנית ואמרה להרבי ר' ברוך'ל, כששמעתי שהגעתם לכאן וקרבתם לזה האיש, תיכף נזכרתי במה שאמר לי בעלי לפני שנים רבות, אבל עדיין לא הייתי בטוחה אם אתם אכן 'צדיק הדור', שהרי בעלי אמר לי שצדיק הדור ישתדך עמו. אבל עתה כששמעתי שכן היה שנשתדכתם עמו, יודעת אני בבירור שהנכם אכן "צדיק הדור".

נתחזק בדבקות בתורה הקדושה ונכבד את עמליה ובזכות זה נזכה לגאולה השלמה במהרה בימנו, והימים האלה יהפכו לנו לשמחה ויום טוב, אמן.

הכרת הטוב

שני סיפורים מחזקים

קראתי שני סיפורים נפלאים על מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל מעניין ה"הכרת הטוב" (מעלון "פניני דעת"). הסיפור הראשון התרחש עם תלמיד של הרב לפקוביץ אשר נולד לו בן והברית חלה בשבת, הוא מאוד רצה שהרב יהיה הסנדק אז הוא הגיע לשבת לבני ברק והתארח אצל אחד מחבריו מהישיבה שהתחתן וגר בבני ברק, בליל שבת כולם התפלאו לראות את הרב לפקוביץ מגיע ל"שלום זכר" שנערך בבית של אותו חבר המארח. זה היה פלא גדול, כי זה היה בתקופה שאפילו לקרובי משפחתו הרב מיעט מלהגיע ל"שלום זכר", הרב הסביר שהוא טרח להגיע בשביל להביע את הערכתו למארחים על טרחתם המרובה באירוח של המשפחה ההיא ושעוד לקחו על עצמם לארגן בביתם את ה"שלום זכר".

הסיפור השני גם הוא קשור לברית מילה בשבת קודש, כאשר באחת משבתות הקיץ הרב לפקוביץ זצ"ל הלך לשמש כסנדק בברית, לאחר הברית הוא התחיל ללכת לכיוון ביתו לפני שהוא עשה קידוש, אבל באמצע הדרך הרגישו המלווים שהרב מתקשה ללכת, הוא כבר היה ממש מבוגר,

אז הם הציעו לו שיעלה לבית של הבת שלו שגרה בסמוך, ויעשה שם קידוש ויטעום משהו לפני שהוא ימשיך בדרכו. הרב הסכים ועלה אל הבת שלו, היא הגישה לו יין ועוגות, הרב קידש ואכל עוגה, [אגב, זו הייתה אחת מהפעמים הבודדות בחייו שהוא אכל עוגה], לפני שהרב יצא הוא התעניין מי הכין את העוגה, וכששמע שנכדתו שגרה באותה קומה היא שהכינה את העוגה אז הוא דפק אצלה, הנכדה הופתעה לגלות את הסבא הקשיש בפתח ביתה, הרב הסביר לה: "רציתי להודות לך על העוגה שאכלתי, תזכי למצוות".

אה, אשריכם ישראל, אשרינו שאלה הם רבותינו.

חוצפתו של הזוכה בפis

מספרים על אדם עני ואביון, שלא הייתה לו פרוטה לפרוטה רק בכדי לזכות לקנות מעט לחם להשקיט רעבונם של בני ביתו. והנה באחד הימים "התלבש" עליו מוכר כרטיסי הלוטו וניסה בכל יכולתו לשכנע אותו לרכוש כרטיס הגרלה, שמא יתהפך עליו מזלו ויזכה בהגרלה ויתעשר, אך הלה סירב בכל תוקף לנצל את פרוטותיו הבודדות על עסקים שכאלו, שאינם אלא חלומות ודמיונות.

המוכר הזה כבר יודע שאני מיליונר, איך הוא מעז להפריע לי לישון?!"

הנה ברגע אחד שכח מיודענו מהכל, והמוכר הרחמן שכל כך דאג לו, נהפך בין רגע לחוצפן שמפריע למיליונר לישון... סיפור מצחיק אך גם מאוד עצוב, ולצעדנו פעמים רבות אנו נוהגים כך, ולאחר שאנו מקבלים טובות מגיע מלאך השכחה ומהר מאוד הוא מצליח להשכיח מאתנו את הטובות שקבלנו מהקב"ה ואת הטובות שקבלנו על ידי שליחיו, אשר גם להם מגיעה הכרת הטוב ("להגיד" כי תצא, בשם הנר"ש גרוסברד זצ"ל).

הרגש של "הכרת הטוב"

כולנו נולדנו עם הרגש של "הכרת הטוב", אולם אם ניתן לתחושה הטבעית לפעול כרצונה לא נחשב כ"מוכירי טובה", אלא ככאלה שנשארו כפי שנולדו... נתבונן וננסה בס"ד לברר מה נכלל בכלל חיוב הכרת הטוב? מתי אין צורך להכיר טובה? מה המטרה של הכרת הטוב? בכדי שננהיג עם השכל את הרגש של הכרת הטוב הטבוע בנו.

אנו מוצאים בחומש שמות כמה חידושים בעניין הכרת הטוב:

א. פרעה שגוי אכזרי היה, ועם כל זאת לא רצה לשעבד את ישראל והורידוהו מכסאו לג' שנים עד שנתרצה, כידוע מחז"ל, שמתוך הכרת הטוב לא רצה לשעבד אותם,

מוכר הכרטיסים לא אמר נואש ומתוך רחמנות ואכפתיות אמיתית הוא ניסה לשכנע אותו שוב ושוב, וכשראה שאינו מצליח הציע לו הצעה שאליה הוא לא היה יכול לסרב: אני אלווה לך את דמי הכרטיס, ובמידה ותזכה בהגרלה תחזיר לי את ההלוואה, ואם לא תזכה אני מוחל לך על החוב. כששמע זאת העני הוא נעתר להפצרות המרובות והסכים לרכוש כרטיס הגרלה.

מועד ההגרלה הגדולה הגיע, ובלילה קיבל מוכר הכרטיסים הודעה שאחד מלקוחותיו זכה בסכום עתק, בירור קצר העלה שאין זה אלא אותו עני "לשעבר"...

המוכר התרגש מאוד ולא יכל להמתין רגע, הוא רץ לביתו של ה"עני", נקש על הדלת שוב ושוב, ולאחר זמן רב התעורר ה"עני" ושאל מאחורי הדלת: מי שם? המוכר הזדהה וביקש להיכנס, קר בחוץ, הוא רוצה לבשר לו איזו בשורה טובה ומבקש להיכנס, אך הלה התעקש שלא להכניסו וביקש שיאמר לו מאחורי הדלת מה שבפיו,

בישר המוכר ל"עני" על זכייתו הגדולה, וציפה לשמוע קולות של שמחה ואף של "הכרת הטוב", אך במקום זאת הוא שמע את ה"עשיר החדש" רוטן לעצמו: "איזו חוצפה! מילא כל העולם חושבים שאני עני ואביון, ולכן הם מתייחסים אלי ככה, אך

משמע שגם בגוי טבוע רגש של הכרת הטוב.

ב. משה רבנו ע"ה אשר נצטווה לומר לאהרן שיכה את היאור בכדי להתחיל את מכות דם וצפרדע, ואילו הוא עצמו לא נצטווה להכות את היאור, אשר היה שותף בהצלת חייו בהיותו תינוק (רש"י ז"ט), וכן במכת כנים נצטווה לשלוח את אהרן שישליך את העפר וכו', ולא נצטווה לעשות זאת בעצמו, מחמת שנהנה מהעפר בו הטמין את המצרי (רש"י ח"ב), משמע לכאורה שיש חיוב הכרת הטוב לדומם.

ג. נצטוונו לא לתעב מצרי כי גרים היינו בארצם (דברים כגח), הרי שגם כשמקבלים הרבה רעות מהשני ואף הטובות שכן מקבלים הם לא נעשו מתוך רצון להטיב, עם כל זאת יש להיזהר מכפיות טובה. הלימודים הללו מעוררים אותנו שאין להסתפק במה שטבוע בנו רגש של הכרת הטוב, שכן גם לגוי אכזרי טבוע רגש שכזה... ומלבד זאת, אם הכרת הטוב היא כפי ההרגש הטבעי שלנו, וכי יש לנו הרגש טבעי של הכרת הטוב לדומם שנעזרנו בו?! על כרחך שמוטלת עלינו חובה להנהיג את הרגש של הכרת הטוב על פי השכל – שכל התורה הקדושה...

הכרת הטוב על הרצון

ה"חובת הלבבות" מביא חידוש מיוחד בגדר חיוב הכרת הטוב, וזה לשונו (שער עבודת

ה, פתיחה): "מן הידוע אצלנו, כי כל מטיב אלינו אנו חייבין להודות לו כפי כונתו להועיל לנו, ואם יקצר במעשהו לדבר שיקרהו וימנעהו מהיטיב אלינו, הודאתו חובה עלינו, כיון שנתברר לנו כי דעתו עלינו לטוב וכי כונתו להועיל לנו. ואם תגיע לנו שום טובה על ידי מי שלא כון בה אלינו, יסתלקו מעלינו חיובי ההודאה לו, ואין אנו חייבין בה", עכ"ל. מדבריו למדנו שהכרת הטוב אינה קשורה לתוצאה של מעשה הזולת, אלא לרצון שלו, ולכן אם רצה הזולת לעזור לנו ולא הצליח אנו בכל אופן מחויבים לו הכרת הטוב, ואילו אם התגלגל על ידי מעשה של הזולת טובה עבורנו, והוא כלל לא התכוון לעשות איתנו איזה דבר, אין עלינו חיוב שכזה.

מדוע חיוב הכרת הטוב משתייך לרצון ולא לתוצאה? נלענ"ד לבאר בס"ד כך: הנה ידוע מה שבארו רבותנו (יעוין בספר מכתב מאליהו בכמה מקומות) שחיוב הכרת הטוב הוא לא כ"תשלום" למטיב, אלא רק כדי לשמור על מדת ההכרת הטוב שיש לנו שלא תיפגם על ידי התעלמות מהמטיב, שההתעלמות מהמטיב תביא בעקבותיה קלקול ברגש ההכרת טובה שיש לנו, ואף יכולה להפוך את האדם לכפוי טובה. לאור זאת נוכל להבין את דברי חובות הלבבות, דבאמת אם חיוב הכרת הטוב היה בא כתשלום על ההטבה, הרי שתשלום יש רק על תוצאה ולא על רצון גרידא, אך היות והכרת הטוב היא בכדי לתקן את נפשנו – שאם נתעלם

בדבר, ואלו הם: א] כל מהותו של הדומם זה עזרה לבני האדם, וממילא אם נעזרים בו יש צורך להוכיר טובה, מה שאין כן בני האדם שהם כל אחד לעצמו, ורק הרצון לעשות מעשה שיש בו הטבה לזולת הוא המקשר ביניהם, קשר של "הכרת הטוב". ב] כשנהגים מהדומם עלינו להכיר טובה לקב"ה, והמזלזל בדומם הזה הוא נראה כופר בטובתו של מקום. ג] כלפי הזולת שהטיב יש חיוב "הכרת הטוב" בפועל, וזאת מחמת הרצון שלו וכו', אך כנגד הדומם לא מצינו חיוב "הכרת הטוב" אלא רק לא להיות כפוי טובה, [וכגון משה רבנו ע"ה, שלא הכה את היאור, אין זה קשור להכרת טובה בפועל אלא רק להמנע מכפיות טובה, ולפי זה אף כנגד השכן שבנה מרפסת ונגרם מזה צל לשני אף אם אין חיוב הכרת הטוב מכל מקום יש חיוב לא להיות כפויי טובה], (יעויין בספר מכתב מאליהו ח"ג עמ')

(101).

אך עדיין יש להבין: מדוע עלינו לא לתעב את המצרים, מחמת שסיפקו לנו אכסניה בשעת הדחק, הלא סוף כל סוף גם את האכסניה הזאת הם סיפקו רק מתוך אינטרס אישי שיהיה להם עבדים? והישוב לכך הוא שבאמת לא הוזכר רק זהירות מכפיות טובה, ולא שיש חיוב לחפש להכיר להם טובה. מו"ר המשגיח הגה"צ רבי ברוך פראנק שליט"א עמד על עניין ההכרת הטוב למצריים ועודר כך (לקט שיחות, שמות): אנו למדים שהכרת הטוב שייכת גם כשכנגד

מההטבה נזיק לעצמנו, הרי שהמודד הוא רצונו של הזולת, שאם הזולת התכון לעשות לנו מעשה שיש לנו בזה טובה, אזי גם אם נאנס ולא עשאה, סוף סוף התעלמות מטובתו תשריש בנו כפיות טובה, וכן להיפך, אם הזולת לא התכון לעשות לנו איזה מעשה ורק ללא כוונה המעשה שעשה ממילא עזר לנו, אזי התעלמותנו מהמעשה לא תשריש בנו כפיות טובה, שכן אין כאן למי להוכיר טובה.

ולמשל: ראובן בנה מרפסת חדשה אשר כתוצאה מזה הרויח שמעון השכן צל למרפסת שלו, והוא נהנה מהצל, אך ראובן כלל לא חשב ולא כיון בבנית המרפסת על טובתו של שמעון, אין על שמעון חיוב הכרת הטוב לראובן, לעומת זאת, אם ראובן היה מתכון גם לטובתו של שמעון מסתבר שיש חיוב הכרת הטוב.

הכרת הטוב לדומם

כשאמרתי את הדברים הללו בפני חברים מקשיבים, נשאלתי שאלה: הרי לאור האמור, חיוב הכרת הטוב קשור לרצון של הזולת ולא לעצם המעשה, אם כן מה העניין להוכיר טובה לדומם, כפי שהבאנו בתחילה מההנהגה במכות מצרים, וכן אמרו חז"ל (ב"ק צ"ב:) שבור ששתית ממנו מים אל תזרוק לתוכו צרור, ומה שייך בדומם הכרת הטוב וכי יש לו רצון? ובס"ד על ידי ליבון הדברים בבית המדרש הועלו ג' תשובות

הטובה שעשו עמנו עשו עמנו הרבה רעות גדולות, ועם כל זאת את הרעות עלינו לשכוח, ולא לזכור רק את הטובות שבכל אופן עשו לנו.

מדוע נדרש מאתנו לעשות הפרדה בין "הכרת הטוב" לבין "נקמת הרע", שמצד אחד יש מצוה להקפיד על הכרת טובה ומצד שני יש איסור לנקום ואפילו לנטור, עד כדי כך שעלינו להתעלם מן הרעות שעשה הזולת ולזכור רק את הטובות שעשה? ומדוע כשמישהו עשה איתי טובה עלי להכיר לו טובה, אפילו שאני מאמין שהכל מגיע רק מהשם יתברך, ואילו אם מישהו עשה עימי רעה חלילה נדרש ממני להאמין שהכל נעשה רק מהשם יתברך וכלל לא להקפיד על אותו "שליח"? נראה בס"ד שהסיבה לכך היא שהמאמין משוכנע שבאמת אין אף רעה, כי הרי הכל מגיע רק מהשי"ת ומהשי"ת בוודאי מגיע רק טובות, לכן בעוד שכאשר הזולת מטיב איתי עלי להכיר לו טובה על הזכות שלו להיות שליח לתת לי את הטוב משמים [כפי שהסברנו שההנהגה הזו חשובה בכדי לשמור על הנפש שלנו שלא נתרגל לכל מה שאנו מקבלים כאילו שזה מובן מאליו, ונשכח חלילה להודות להשי"ת], הרי שאין סיבה שאנקום בו על מה שנתן לי דבר הנדמה כ"רעה" כי הרי באמת אין זה בכלל רעה.

לכן בהקשר למצריים, את הדברים הרעים שהם עשו אנו מאמינים שבאמת הכל טוב, וכיוון שכנגד הרעה עשו אתנו גם קצת טובה נצטוונו לא לתעב אותם. [שימו לב שציווי כזה לא קבלנו כנגד אלה שבאו לקלקל את ישראל ולהחליש אותם רוחנית כעמלקים והיוונים למיניהם, אותם דווקא יש מצוה לשנוא בכלל כל המסיתים ועוקרי הדת].

הכרת הטוב לקב"ה

לאור כל האמור, כמה אם כן עלינו להכיר טובה לקב"ה, ולא לתת לדברים שלא נוחים לנו לטשטש את החסדים הגדולים שעושה עמנו הקב"ה בכל רגע, ואילו פינו מלא שירה כים וכו' אין אנחנו מספיקים להודות וכו' על אחת מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשה עמנו. ובפרט שאנו אף מאמינים בני מאמינים שכל ההנהגה עמנו היא טובה עצומה. כמה אם כן עלינו להשתעבד לקב"ה מתוך תחושת הכרת הטוב.

ה"חובות הלבבות" (שם) אומר שלאור היסוד שחיוב הכרת הטוב הוא על הכוונה, שעלי להכיר טובה לזולת על "רצונו" הטוב וכוונתו להטיב עימי, אם כן הרי ככל שיש לזולת יותר כוונה להטיב לנו כך יגדל החיוב של "הכרת הטוב", ובעוד שטובת הזולת נובעת מרצונות אישיים: מתוך אהבה לבן / מתוך רצון לשכר משמים /

מתוך מצפון של רחמים, עד שהעזרה נעשית בשביל להרגיע את מצפוננו, ולעזור בזה לעצמו, וכדומה [הדוגמאות הם של ה"חובות הלבבות"], הרי שההטבה מהקב"ה היא עם כל הכוונה להטיב לנו, וממילא ההכרת הטוב אליו יתברך על כל טובה וטובה צריכה לגדול יותר במאד.

שמעתי מהגה"צ רבי שלום אדוש שליט"א שעיקר המסר מחומש במדבר, אשר בו אנו קוראים שוב ושוב על הכפיות בטובתו של מקום על ידי תלונות מתלונות שונות, הוא שאם אדם לא יעבוד על עצמו לא יועילו כל הנסים והנפלאות שידאה בעצמו, הוא ישאר כפוי טובה, בהתחלה יתרגש מנפלאות ה' ואחר כך יתייחס להכל כדברים פשוטים ומובנים מאליהם ועוד יהיו לו תלונות... ועלינו לעבוד על "הכרת הטוב", כי הגלות נגזרה על כפיות טובה שאמר הקב"ה אתם בכיתם בכייה של חינם תבכו בכייה לדורות, שזה בעצם המשך הכפיות טובה, שבכל מצב "מתבכיינים", ורק כאשר נעמול לחזק את ההכרת הטוב ["נפסיק לבכות"] אזי נזכה שלא יהיה לנו על מה לבכות... במהרה בימנו, אמן.

וכבר אמרו חז"ל "כל הכופר בטובתו של חבירו, לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה", ומבואר בספר "מכתב מאלהו" (ה"א עמוד 50, עפ"י רבי נחום זאב מקלם זצ"ל) שהכרת הטוב לקב"ה ולבני אדם שורש אחד להם, ואם נפגמה המדה של הכרת הטוב לחברו, לא יכיר גם

חסדיו של הקב"ה, ולבסוף לעולם הבא יחסרו לו הכלים – מדת הכרת הטוב – לדבקות בקב"ה [כי כידוע תחושת הכרת הטוב מביאה לשיעבוד וחיבור כפי שהארכתי בספר על הגש"פ].

מדוע המשיגה השקה חתול

אסיים בסיפור מעניין. ישנה תמונה מפורסמת בה רואים את מרן המשיגה רבי אליהו לאפיאן זצ"ל כשהוא משקה חתול בחלב, סיפר מגיד המישרים הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל (הובא ב"להגיד" כי תצא) שכאשר ביקר בשיבה בכפר חסידים עוד בחיי רבי אליהו לאפיאן, הוא ניגש לאחד התלמידים ושאל אותו מה הרקע לתמונה הזאת? ואותו בחור סיפר לו כך:

חדר האוכל של הישיבה היה בצריף ויום אחד הצריף החל לשרוץ עכברים, ובכדי למגר את העכברים הביאו חתול... באותה תקופה לא היו צריכים לדאוג לאוכל עבור החתול, היה לו מספיק עכברים לאכילה... אך לאחר שאלו חוסלו ביקשו הבחורים לגרש את החתול, הן כבר אין בו תועלת.

שאל אותם מרן המשיגה: ומה עם הכרת הטוב?! והורה להם להשאיר את החתול ולדאוג לו למזון. ומכיון שהבחורים חששו ולא ידעו כיצד מאכילים חתול, לכן ניגש המשיגה והדגים להם כיצד נותנים חלב לחתול, ובשעה שהדגים זאת המשיגה הספיק אחד התלמידים להנציח את המחזה.

עבודת הסבלנות

המסקנה היא שעל מידת הסבלנות אי אפשר להתחיל לעבוד בזמן הניסיון, מוכרחים להתרגל כבר בזמנים של מנוחה ודוגע להקפיד על הדברים שיעזרו לנו להתאפק בשעה של ניסיון.

ולדוגמא, מי שרגיל לומר מיד את מה שהוא חושב, ותמיד הוא מביע את דעתו בקול גדול, אחד כזה לא יוכל להחליט פתאום בשעה של ניסיון – שכעת אני אחשוב לפני שאוציא את דבריי מהפה, וכן – כעת אשמור על "טונים נמוכים" ואדבר בנחת, כי אל כל זה מוכרחים להתרגל כבר בזמנים של שלוה ודוגע.

כמו כן, אם נזכה להתחזק במידת הדין לכף זכות יהיה לנו קל יותר להתקדם בעבודת הסבלנות, שכן אם דנים את מעשי הזולת לכף זכות לא כועסים עליו. כדאי להזכיר שהמפתח ל"כף זכות" הוא האמונה שהכל רק מאת השי"ת והכל לטובה, והוא גם המפתח לעבודת הסבלנות, שכאשר מאמינים שהכל מאת השם והכל לטובה אין סיבה לכעוס על פלוני שהינו רק השליח של הקב"ה.

במאמר שלפנינו נשתדל בס"ד ללקט עצות מעשיות איך להתרגל להיות סבלן ונוח לרצות.

הסיטואציה שמוכרת לכולם: מי לא מכיר את הסיטואציה הזאת: ראיתי את פלוני עושה מעשה מסוים, מעשה שממש מרגיז אותי, הוא יודע שזה מפריע לי, והוא פשוט מזלזל בי... אני פשוט מתפרץ עליו בהתקפת כעס. עוברת רק דקה אחת וכבר אני חושב לעצמי, אולי לא הייתי צריך להגיב בצורה כה חריפה, אולי היה עדיף להתאזר בסבלנות. אבל מכיוון שהמצפון מאד מפריע לי, אני מתאמץ לדחוק את המצפון ולתרוץ את עצמי בכל מיני הסברים...

עוברות עוד עשר דקות, התאוששתי, נרגעתי, ועכשיו אני כבר בטוח שטעיתי, ואני מקבל על עצמי שב"פעם הבאה" אני אתאפק... ברור לי שכעס זהו איסור חמור, והוא אף מזיק לבריאות, וגם מרחיק ביני לבין אחרים. ה"פעם הבאה" לא מתאחרת לבוא, אבל משום מה כעת אני בטוח שבמקרה הזה אין ברירה אלא פשוט להגיב בצורה חריפה, ושוב אני מוצא את עצמי בהתקפה של כעס, ושוב אני מתחרט, ושוב... אני מבטיח לעצמי ש"בפעם הבאה"...

אז מה יהיה? האם אי פעם אזכה להיות בעל סבלנות? האם יש תרופה שתהפוך אותי לאדם סבלן יותר?

עצות מעשיות

"עצת העצות" היא לשמוח בכל התאפקות קטנה, ואפילו אם זכית להתאפק רק לרגע אחד, תשמח בזה, כי זה חשוב מאד בשמים. ומעשה שהיה באחד מאנשיו של הרה"ק מלכוביטש זצ"ל, חסיד מופלג ועובד השם, שעמד שעה ארוכה בתפילתו מלאת נעימות ושפיכת לב, אך מיד לאחר שסיים תפילתו פחו עליו יצרו, ונסחף למריבה קשה בין כותלי ביתו, באין מעצור לרוחו. תמחו כל רואיו ושאלו את הרבי: ממה נפשך, אם אינו חסיד מה לו ולתפילות כאלו, ואם הוא חסיד איך ארע לו כדבר הזה? השיבם הצדיק: באמת הוא חסיד, אלא מלחמה כבדה נטושה בינו ובין ה"בעל דבר", הפעם התגבר יצרו עליו, בפעם הבאה הוא ינצחו, ובפעם נוספת ישוב וינצחו יותר עד שיגרשו כליל (קונטרס "כל הכועס" עמ' קמב).

עצה נוספת מביא רבנו אברהם בן אברהם ז"ל בספרו "המספיק לעובדי השם" (פ"ו) שיזכור האדם את התפרצויות הכעס שהיו לו בעבר, ואת אשר גרם לעצמו ולזולתו מחמת שכעס ואת פליטות הפה שכבר אין אפשרות להשיב אותם. וכשיזכור זאת יהיה יותר ערני לשמור על עצמו שלא להיכשל שוב.

ועוד "עצה טובה": אם שמת לב שיש לך היום נטייה לכעס יותר מהרגיל, תבדוק את עצמך, אולי אתה רעב, או עייף, [אולי

שכחת לשותות קפה...], או שמא אתה טרוד היום מאד בעניין מסוים. כי כשתהיה מודע לכך שהכעס התעורר אצלך רק בעקבות חולשה מסוימת, יהיה לך יותר מוטיבציה להתגבר על הכעס.

וכמוכן, חשוב מאד ללמוד בספרים המבארים את חומרת הכעס, וזו היא עצה גדולה, וכפי שאומר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל (שפ"ח מידות ח"א רכ"ח) וז"ל: "הרי אם יידע האדם שעל ידי הכעס וההתרגזות עלול הוא לשלם בנפשו, למשל אדם שלבו חלוש מאוד עד כדי סכנת חיים הרי אז ודאי יחליט בנפשו ויקבע שבשום פנים ואופן אסור לו לבא לידי כעס, שהרי זהו עניין של פיקוח נפש, וכל אדם בר דעת החפץ בחיים יצליח לעמוד בנסיון. כך גם צריך להכניס למודעות שלו את הפיקוח נפש הרוחני שיש בכעס, את כל מיני הגהנום אשר ישלטו עליו, הרי אין לך פיקוח נפש גדול מזה, כ"שטורף נפשו באפו" מאכר את נשמתו השכלית ונעשה טריפה ממש!".

[להלן כמה ספרי מוסר המרחיבים על חומרת הכעס: "ארחות צדיקים" שער הכעס, "המספיק לעובדי השם" פ"ו, "פלא יועץ" ע' כעס].

תתנהג תמיד לדבר בנחת

כולם מכירים את דברי הרמב"ן ז"ל באיגרתו הנפלאה, כאשר הוא פותח אותה עם העצה הטובה: "תתנהג תמיד לדבר כל

הפסוק (איוב כו, ז) "תולה ארץ על בלימה" – על מי שכולם פיו בשעת מריבה, "והיינו שכבר נתעורר טבעו בכעס והוא בהתגברותו בולם פיו" ("מסילת ישרים" פי"א). ואומר ה"פלא יועץ" (ע' כעס): "השתיקה בעת הכעס כמים לאש".

הבעיה היא שקשה מאד להתגבר ולא להוציא את הכעס בפה לאחר שכבר התעורר בלב, ורק מי שמתרגל לחשוב לפני כל דבר שמוציא מהפה, הוא שיוכל להצליח בזה בס"ד. וכבר יעצו הראשונים ז"ל שיתרגל אדם לחשוב לפני כל מילה שמוציא מהפה, כפי שידוע מה"ארחות חיים להרא"ש", וכן הרמב"ן ז"ל בסוף האגרת המפורסמת כתב: "וחשוב הדבור קודם שתוציאנו מפיו, וכן תעשה כל ימי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחטא".

אגב, עצה זו, לחשוב לפני כל דבר שמוציאים מהפה מועילה מאד מאד בכל עניני עבודת השם, וחוסכת הרבה דיבורי לשון הרע רכילות וביטול תורה, ואף עוזרת מאד לכוון בתפילות ובכל הברכות.

אומר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל שגם כשכטוח בעצמו שהוא "חייב" להגיב, וגם ברור לו שאין מעורב בתגובה שלו שיקולים אישיים, שכן כלל לא נפגע באופן אישי וכו', ימתין ולא יגיב מיד, אלא ידחה את התגובה לזמן מאוחר יותר, ואפילו רק במספר רגעים. ובמקרים רבים כשיחלוף

דברך בנחת לכל אדם ובכל עת, ובזה תינצל מן הכעס שהיא מידה רעה להחטיא בני אדם". וכן אומר ה"ארחות צדיקים" (שער הכעס): "השתיקה מבטלת הכעס, וגם קול נמוך מבטל הכעס, לכן יראה האדם כשכעסו מתגבר עליו שישתוק או ידבר בנחת, ולא ירים קולו בכעסו, כי המגביה קולו בשעת כעסו אז יתעורר הכעס, אבל קול נמוך והשתיקה משתיקין הכעס. וגם לא יראה בפניו של אדם שכועס עליו, אלא ידבר עמו בלא ראית פניו, ואז יבriח הכעס מלבו".

וזוהי עבודה גדולה, להתרגל לדבר בנחת "בכל עת", בזמנים שכולם לחוצים, וגם כשמתחשק לך "להתלהב" מאד מדברים טובים... כי רק כשמתרגלים "תמיד" לדבר בנחת, ו"לכל אדם", וממש "בכל עת"... אזי גם כשמתעורר כבר כעס לכל הפחות לא מוציאים אותו החוצה.

ובדוק ומנוסה, שכמה שיותר צועקים בשעת הכעס, כך הכעס מתגבר יותר ויותר, ופתאום מרגישים עוד יותר "סיבה" למה לכעוס, ו"להצדיק" את מה שכבר כעסנו... ולעומת זאת אם מתאפקים בדקות הראשונות, הכעס נרגע מאוד.

לחשוב לפני שמוציאים מהפה

איזו זכות גדולה יש לאחד שכבר הכעס מתעורר בליבו והוא מתאמץ לפחות לא להוציא החוצה. ואמר חז"ל (חולין פט.) על

הזמן ויתקדרו רגשותיו יתברר שאין כלל סיבה לכעוס והכל נבע מרגשות ונגיעות אישיות (שפ"ח מידות ח"א עמ' רכא).

ומסופר על הרה"ק רבי יצחק מזורקי זצ"ל שהיה לו מעיל מיוחד שהיה נקרא "מעיל הרוגז", וכל פעם שחש כי הרוגז והכעס עומדים להשתלט עליו היה נכנס לחדרו ולובש את המעיל המיוחד לעת כזו. ועד אשר סיים ללבוש את המעיל כבר פג הכעס ונעלם כלל היה... ("הבית היהודי" ח"ו). וכן ישנם סיפורים נוספים על גדולי ישראל שמצאו תחבולה לעכב ולדחות את הרוגז "לזמן מאוחר יותר", ולבנתיים כבר נרגעו מכעסם.

אספר לכם מה שהתרחש עמי לאחרונה, יום אחד בעת שהותי בעיר הקודש ירושלים הייתי זקוק להגיע בדחיפות למקום מסוים, היות ולא נראה באופק אוטובוס ירדתי לכביש וניסיתי לעצור מונית, נעצרה לידי מונית כשלצד הנהג יושב בחור ישיבה, הנהג הציע לי לעלות מאחורה והוא ייקח אותי למחוז חפצי מיד לאחר שיוריד את הבחור ברחוב הסמוך.

פתחתי את הדלת האחורית וניסיתי להיכנס, המשימה הזאת הייתה לא קלה היות והמושב הקדמי הוזז הרבה אחורה, בקושי נדחקתי להיכנס, כשאני מקווה שהבחור היושב מקדימה ירגיש במצב ויועיל בטובו לקחת את הכיסא מעט קדימה. אלא שתקוותי נכזבה, הנסיעה הייתה לא כל כך

נחמדה, חשבתי לבקש בעדינות מהבחור שיזוז טיפה קדימה, אך עצרתי את עצמי מתוך חשש שמא הבחור הזה לראשונה בחייו משלם כסף מלא על נסיעה במונית, והוא ממש מתרגש "להתפנק" על הספיישל, ומי יודע אולי הוא לא יתלהב להצטמצם קצת... ואולי הוא עוד יתעצבן או יפגע.

הזכרתי לעצמי שאני חייב לדון אותו לכף זכות, עם אותה הכף שבה מחפשים בני הישיבות את הבשר בתוך סיר הצ'ולנט... ועם אותה הכף שבה דוחקים את הרגל לנעל, וכך אמרתי לעצמי שבטח מתוך התרגשות שהבחור חש בנסיעה בספיישל הוא כלל לא שם לא שאני מצטופף, ובכלל, הוא חושב שעלי להכיר לו טובה על שהסכים לי לעלות במונית "שלו".

המונית התקרבה לכתובת שבקש הבחור, והלה התחיל לתת הוראות לנהג "תיסע עוד מטר קדימה, תפנה קצת שמאלה, תעצור ליד המעלית", אמרתי לעצמי כנראה הוא באמת מרוגש מהנסיעה בספיישל והוא מתפנק בנסיעה הזאת "עד הסוף".

ואז... הדלת נפתחה ומתוכה יצא הבחור בעזרת זוג קביים, התברר שהלה נפגע ברגליו ובקושי מצליח להיכנס לתוך הרכב רח"ל. כמה הודיתי להשם יתברך שלא פתחתי את הפה, ושוב ראיתי כי אף פעם לא מפסידים מלשתוק עוד כמה דקות.

רחמנות – תחליף לכעס

עצה טובה שהביאו בספרים היא לשבור את הכעס על הזולת על ידי שיתאמץ לרחם עליו, כי על ידי זה ימתיק את הכעס ("לקוטי

עצות" כעס).

וכן כששאל רבי נפתלי אמסטרדם זצ"ל את מורו ורבו רבי ישראל סלנטר זצ"ל: מה תרופה יש למידת הכעס? השיבו רבי ישראל: אם תעמול לרכוש את מידת ההטבה, שיגמול לרעהו רק טובות, ממילא יפטר מכעס ("ממעיונות הנצח" אבות פ"ה). ואכן, ידוע כוחה של מידת ה"נתינה", שעצם הנתינה לזולת מחזקת את הקשר והאהבה שבין השנים, וגם הנותן עצמו מתחזקת אהבתו אל אותו אחד שנתן לו.

זהירות מכעס גם "לשם שמים"

לאחר כל העצות החשובות שליקטנו בס"ד, זה המקום לעזור על הזהירות מלכעוס כביכול "לשם שמים". וגם בשעה של לחץ מתוך רצון להזדרז בהכנות לכבוד שבת קודש או בכל דבר מצוה, תמיד נזכיר לעצמנו: "הלא כל המטרה שלי היא לעשות רצון השם, וכי השם רוצה שאכעס?! הלא בוודאי השם יתברך מוותר על מצוה הבאה בעבירה של כעס ופגיעה בזולת!".

וכפי שאומר הרה"ק ה"ישמח משה" זצ"ל על דברי חז"ל (אבות ב') "אל תהי נוח לכעוס", ד"ממה נפשך" לא ימהר אדם לכעוס, כי אם

הכעס הזה הוא עבירה – הרי חלילה מלעבור עבירה ולכעוס, ואם אכן רצון השם שבכזה מצב נכעס הלא זו מצוה ולמצוה יש צורך ב"הכנה"... מצוה עושים עם הכנה וישוב הדעת! (הובא ב"באר הפרשה" נח).

ומספרים על הרה"ק ה"חוזה מלובלין" זצ"ל, שפעם אחת ביקש ה"חוזה" מהרבנית להכין את סעודת הערב בשעה מוקדמת בכדי שיהא פנוי לעסוק בדבר מצוה, למעשה התאחזה הכנת הסעודה יותר מהזמן הרגיל. "בדין הוא שאכעוס על הרבנית", התבטא ה"חוזה", "אלא שמאחר שכל כוונתי להקדים את הסעודה היה בכדי לעשות רצון הבורא, איך אפוא אעבור על רצונו יתברך בזה שאכעס?!". (מובא ב"מידות והנהגות טובות").

וידועים דברי רבותינו שגם לצורך חינוך אין לכעוס ממש, וגם במקום הצורך רק יראה "פנים כועסות", ובתוכו פנימה יהיה רגוע (עי' "ארחות צדיקים" סוף ש' הכעס, "מסילת ישרים" פי"א). וגם בזה צריך להיזהר שלא להרבות בזה, ומאד יש להיזהר שלא ישפיע המראה החיצוני, ומה עוד שלפעמים גם כעס חיצוני מסוגל לשלול דעתו של אדם (עי' "מראש אמנה" פ' מטות).

הזכרנו מקודם את מה שמביא הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל בתור עצה למי שרואה צורך להוכיח וכדומה, שגם כשכטוח שהצדק איתו ועליו להגיב

בחומרה ובחריפות מכיוון שאם לא יעשה כן יהיו תוצאות לא טובות - ידחה את התוכחה לזמן יותר מאוחר, ואז כבר יגיב בהתאם, כי על ידי שישהה עם תגובתו יתקדרו הרגשות האישיים וכך הוא יוכיח ויגיב בצורה עניינית. ובזכות הנהגה זו מלבד שיתקן את מידותיו עוד תצליח תוכחתו להתקבל אצל הזולת, כי היא תאמר בצורה הנכונה ובאמת רק "לשם שמים" (שפ"ח מידות ח"א עמ' רכא).

עוד אומר הגר"ח פרידלנדר: "גם אם יש להעיר ולהעביר ביקורת מוצדקת, אל תאמר זאת בכעס וברוגזה. הכעס בא מהבלטת ה'אני' היפך הענוה... הכעס הוא הביטוי החריף לגאווה, כי הכעס נובע מכך שמרגיש בנפשו שפגעו בו, או משום שלא שמעו בקולו, נמצא שהכעס נובע מהפגיעה באישיותו, והרי זו סתירה לענוה! ... משה רבינו ע"ה כפי גודל מדרגתו היה יכול להעיד על עצמו 'ונחנו מה', שהכעס אינו על הפגיעה ב'אני' שלו, אבל מלבד משה רבינו ע"ה קשה לאדם לומר על עצמו שהכעס שכוועס אינו על הפגיעה באישיותו, כיון שהאבחנה בזה היא דקה מן הדקה אם באמת דורש את כבוד השי"ת או את כבוד עצמו" (שפ"ח מידות ח"א עמ' קנג).

התפילה - הנחמה הגדולה

אי אפשר לסיים את המאמר הזה בלי להזכיר לכולנו עד כמה יש להרבות

בתפילה לביטול מידת הכעס. וכבר אמר המשגיח דליקווד רבי נתן מאיר וואכטפויגל זצ"ל ("לקט רשימות" תפילה): הרי האדם חי בעולם של 'יצר לב האדם רע מנעריו', אם האדם היה יודע ומכיר, איפה הוא חי ונשרש, באיזה תהום של רשעות ומידות רעות וכו' הוא נמצא, הרי הוא היה יכול להיות מיואש, הוא רוצה להתנתק ולא יכול, אבל באמת יש לו נחמה גדולה, והיא התפילה! וכלי תפילה אי אפשר להשתנות, כי יש לאדם ים של רשעות, ואי אפשר לייבש אותו לבד, אבל בורא עולם יכול!

ומביא המשגיח דליקווד שדוד המלך ע"ה התחנן לקב"ה על תיקון המידות, דוד המלך מבקש (תהלים קמב, ח) 'הוציאה ממסגר נפשי', וכי הוא היה בבית הסוהר? אלא דוד מבקש לצאת ממסגר היצר הרע, קנאה היא מסגר! תאווה היא מסגר! דוד המלך מתחנן, תוציא אותי החוצה. וכן בעוד פסוקים 'ואני בתומי אלך פדני וחנני' (כז, יא), דוד מבקש שישחרר אותו השי"ת ממידות רעות, כי אין דרכים אחרות חוץ מתפילה, ואכן פדה אותו השי"ת והוא נהיה דוד המלך.

סיפר נכדו של מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל רבי צבי הירש זקס זצ"ל, מה ששמע מאחד מתלמידי זקנו ה"חפץ חיים", שהבחין כמה פעמים שבחצות הלילה נכנס החפץ חיים לבית הכנסת והשתהה שם זמן רב, החליט אותו תלמיד להתחקות אחרי מעשי רבו, ופעם אחת הקדים ועלה לעזרת הנשים

למקום של השיעור, רק שמרוב חיפזון הספיק לשכוח את... התפילין, הוא שכח אותם על השולחן.

שעתיים אחד כך הרב מצא את עצמו עולה בעייפות על האוטובוס שנוסע לבני ברק, הוא עלה על האוטובוס שהיה עמוס וחיפש מקום לשבת, האוטובוס היה מלא אבל הוא מצא מקום אחד שיש עליו רק כמה שקיות, אז הוא שאל את זה שישב בכיסא הסמוך: השקיות שלך? אולי אני יכול לשבת? מי שישב שם אמר לו: כן, השקיות שלי, אבל אני כבר תפסתי גם את המקום הזה, אני לא מתכוון להחזיק את השקיות כל הנסיעה... הרב ניסה לבקש בעדינות קצת רחמים, בסך הכל הוא עייף אחרי יום ארוך, אבל אותו אדם לא מגלה טיפת רחמים, והוא עוד צועק על הרב: תסתלק מכאן, אל תפריע לי, אני שילמתי על שתי המקומות, תלך מכאן.

הרב הזכיר לעצמו שהכל אך ורק מאת השם, ו"אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן מכריזין עלי מלמעלה", והבן אדם הזה הוא רק השליח של השם, וככה הוא פשוט המשיך לעמוד בסבלנות.

באמצע הנסיעה עלה מבקר וביקש כרטיסים, התברר שהנוסע ה"נחמד" הזה לא שילם אפילו לא על מקום אחד, הרב שם לב שעוד מעט הבן אדם הזה עומד לחטוף בושות, הוא רץ מהר ושילם עליו אצל הנהג, וככה הוא אמר למבקר שהנה שני

והמתין עד שהחפץ חיים יבוא לבית הכנסת, כדי לראות מה מעשהו שם בשעות אלה. ואכן, בחצות הלילה נכנס ה"חפץ חיים" לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש והתחיל לבכות: ריבונו של עולם, ישראל מאיר הוא כהן, וכהן עלול לבוא בניקל לידי כעס, אם כן עזרני ה' שאוכל להתגבר על הכעס... וכך עמד הצדיק שעה ארוכה, התפלל ובכה שיזכה להינצל ממידת הכעס (מובא בקונטרס "כל הכועס").

סיפורו של בעל הסבלנות

נסיים בסיפור מחזק במיוחד (מתוך העלון "טוב לחסות"). רב אחד מבני ברק רגיל לנסוע פעם בשבוע למסור שיעור בירושלים, הוא רגיל לנסוע באוטובוס, ויום אחד בדיוק בשעה שהתארגן לנסיעה קיבל טלפון מהסופר שאצלו הזמין תפילין לבן שלו שעומד להיות "בר מצוה", הסופר בישר לו שהתפילין מוכנות, הרב קפץ לסופר, לקח את התפילין ועלה על האוטובוס. כשהרב הגיע לירושלים ירד מהאוטובוס והסתכל בשעון, השעה הייתה תשע בערב והשיעור אמור להתחיל רק בעשר, אז הוא נכנס ללמוד בינתיים באיזה בית כנסת הממוקם סמוך לבית הכנסת ששם הוא רגיל למסור את השיעור, הוא הניח את התפילין על השולחן, לקח ספר ו"שקע" בלימוד, פתאום הוא התנער מהשקיעות שלו ושם לב שכבר ממש מאוחר, השעה הייתה כבר אחרי עשר, הוא לקח את הכובע שלו ויצא מהר

הכרטיסים עלי ועל ה"שכן" שלי... אבל ה"שכן" הממש לא נחמד המשיך להיות לא נחמד והוא לא פינה מקום לרב!

בהמשך הנסיעה ירד אחד הנוסעים, הרב ניסה להתקרב אל המקום הפנוי, אבל בדיוק באותה תחנה עלה נוסע נוסף והוא רץ מהר ותפס את המקום שהתפנה, והרב ממשיך בסבלנות שלו. פשוט ממש מדהים, כמה האמונה יכולה לתת לבן אדם להתגבר על הנטייה הטבעית שלו, זה פשוט לא יאמן!

אבל רגע, הסיפור בקושי התחיל, הרב שהתעייף מאוד החליט להתיישב על המדרגות, אל תדאגו, אף אחד לא הפריע לו לשבת שם... אבל פתאום הוא מגלה על הרצפה נגן, הוא מרים את הנגן ושואל בקול: מישהו אולי איבד נגן שמע? אין קול ואין עונה, מה הוא יעשה? איך הוא ימצא את הבעלים? אז הוא הפעיל את הנגן, הוא חשב שאולי כשהוא ישמע איזה הקלטה זה יעזור לו לדעת לפחות איפה לפרסם "השבת אבידה", אבל אתם מנחשים מה הוא שמע? לא תאמינו! הוא שמע את עצמו... כן, הוא שמע הקלטה של השיעור השבועי שלו בירושלים, שיעור מלפני שבועיים, הוא לא חיכה הרבה והוא מיד התקשר לגבאי שמארגן את השיעור ואמר לו: תשמע, מצאתי נגן עם הקלטה של השיעור שלנו, אז תודיע בבית כנסת שמי שהקליט אותי ואיבד את הנגן שיידע שבשבוע הבא אני יחזיר לו את הנגן.

הגבאי אומר לרב: בסדר גמור כבוד הרב, תזכו למצוות, אבל אם כבר הרב התקשר אני רוצה לשאול שאלה שהתעוררה לי ממש עכשיו, לפני כמה דקות מצאתי תפילין חדשות בבית כנסת שסמוך אלינו, לא רשום על זה שם, ואני לא יודע מה לעשות, האם אני אשאיר את זה אצלי עד שיבוא המאבד, אבל אולי זה בכלל שייך למישהו שלא רגיל להגיע לאזור שלנו והוא לא יידע שמצאתי את התפילין, אז אולי כדאי להפקיד אותם בגמ"ח "השבת אבדה הארצי", מצד שני, אולי המאבד לא יידע לחפש בגמ"ח הזה, מי יודע מתי הוא ימצא את התפילין, אז מה הרב אומר? מה עדיף?

"רגע, מצאת תפילין? בבית הכנסת הסמוך? רגע, רגע, אני לא מאמין! זה התפילין החדשות של הבן שלי, איזה נס שהתקשרתי אליך עכשיו", ככה הגיב הרב...

מה אנחנו לומדים מזה?

מלוותר אף פעם לא מפסידים, סבלנות זה דבר נפלא, אם אתה מאמין שהכל מאת השם אז אתה יכול לחכות בסבלנות, פתאום תגלה שהעיוכים שהיו לך הם היו ממש רק לטובתך.

תארו לעצמכם שהרב היה מתעקש עם אותו נוסע מוזר, אולי הוא היה יושב כל הנסיעה, אבל איזו עוגמת נפש הייתה

ומה שלא לא, לא יעזור לך שום דבר, והוא זכר גם שמאת השם יוצא רק טוב, ובוודאי הכל אך ורק לטובה.

יתן השם יתברך שנוכה להתעלות בעבודת הסבלנות, מתוך אמונה ובטחון, אהבה וכף זכות, וזכה לחוש בנועם עבודה זו.

נגרמת לו כשהוא היה נזכר שהתפילין לא אצלו, מי יודע כמה זמן הוא היה נשאר במתח, וכמה צער היה נגרם לחתן הבר מצוה... אי אפשר לתאר איזו עוגמת נפש נחסכה ממנו, והכל בזכות מה? בזכות הסבלנות שלו, בזכות שהוא זכר שהכל רק מאת השם יתברך, מה שמגיע לך תקבל,

דור הגאולה

כלו כל הקיצין

קטן וחלש רוחנית, אך איננו מקווים אל הגאולה בכוחות וזכויות שלנו בלבד, אלא אנו רוכבים מעל כל הדורות הקודמים, שהם היו גדולים וטיפסו אל אוצר הגאולה עד שכמעט תפסו אותו, וכל מה שהיה חסר להם זה את הדור שלנו שעם המעט שאנו עושים נזכה כבר בפועל לגאולה השלמה.

נכון שעברו כבר כל כך הרבה שנים ועדיין לא נושענו, אבל זו בדיוק הסיבה לקוות שעכשיו כבר ניוושע! כי הרי הגאולה חייבת להגיע בעתיד הקרוב, וכל יום שעובר מקרב אותנו עוד יותר אל היעד. וכפי שמספרים שפעם אחת אחד הצדיקים התארח באיזו אכסניה ושאל את בעל הבית מהיכן הגיע השעון שתלוי בקיר? השיב בעל הבית שאת השעון הזה הוא קיבל מעיזבוננו של הרה"ק ה"חזזה מלובלין" זיע"א, אמר לו הצדיק: כעת אני מבין מדוע נשתנה השעון הזה, שכן כל השעונים שבעולם מצלצלים כל שעה עגולה, והם

אחיי ורעיי היקרים, אבא אחד בישר לבניו כי הוא החביא אוצר מלא באבנים טובות ומרגליות מעל לארון הספרים, ומי שייקח לידינו את האוצר יזכה בו ויתעשר. אחד הילדים גרר שולחן גדול וגבוה במיוחד וכשטיפס עליו הגיע די קרוב לאוצר, כשראה שעדיין לא הגיע לגמרי ליעד לקח כיסא והעמידו מעל השולחן, הוא טיפס על הכיסא אך עדיין נותר עוד קצת בכדי להגיע אל האוצר, כעת לקח הבן איזו קופסת קרטון קטנה והעמיד אותה מעל הכיסא ובזכותה הגיע בשעה טובה לאוצר.

מי הביא את הבן אל האוצר, הקרטון הקטן או השולחן הגדול? האמת היא שהקרטון הקטן, כי אף שהוא כל כך קטן ואין ביכולתו לעזור לבד אל רק כשהוא מעל השולחן והכיסא, סוף סוף בזכותו באמת הגיע הבן אל האוצר. כך הוא הדור שלנו, דור כל כך

השתפכות הנפש בדמעות יש בה מעלה גדולה, אשר כידוע שבכל הזמנים שערי דמעות לא ננעלו. לדמעות יש כוח גדול, כי כל עוד שאדם לא מסוגל לבכות סימן שיש לו מחסום של "אגו", והגאווה שלו עושה מחסום בינו לבין הקב"ה. אך ההתפרצות בדמעות מגלה על שבירת הגאווה – שזכה כבר להכיר באפסיותו, שכל כולו תלוי בכורא עולם.

כל הזמן בונים

לפעמים נדמה לנו, הנה קמתי היום, הנחתי תפילין, הוספתי בזה לבינה לבניין בית המקדש, ובראתי לעצמי גם מלאך, אבל אחרי זה נכשלתי בלשון הרע, אז העבירה הזאת "מחקה" לי את המצוה, וכעת אני נמצא במצב של "אפס מול אפס", בלי חובות ובלי זכויות...

ככה נדמה לנו, אבל באמת זו ממש טעות חמורה! אתם יודעים למה? כי אי אפשר לתאר כמה חשובה מצוה אחת שאנחנו עושים, כמה הקדוש ברוך הוא מתענג מכל מצוה שלנו, ואף העבירה הכי גדולה שבעולם לא יכולה למחוק מצוה! ובפרט מצוה שנעשית בדור שלנו, כמה בורא עולם מתענג מכל מעשה טוב שאנחנו עושים, אי אפשר לתאר איזה רעש נעשה בשמים מכל התאפקות קטנה שלנו, מכל מאמץ קטן שלנו. נכון, הקדוש ברוך הוא לא מוותר, ומי שלא זוכה לעשות תשובה

משמיעים מנגינה של אכזבה על עוד שעה שעברה, אך שעונו של ה"חוזה" משמיע דווקא מנגינה של שמחה שהנה עברה שעה נוספת ואנו מתקרבים אל הגאולה עוד יותר...

לא מתייאשים

האבלות על החורבן לא נובעת מייאוש חלילה, כי מי שמתייאש לא ממשיך לצפות לגאולה ואף לא מתאבל על דבר שארע לפני כאלפיים שנה. האבלות על החורבן דומה לבכיו של תינוק יהודי, שבוכה בכי של תקווה וציפייה: "אמא אני רעב, ומאמין שרק את יכולה לעזור לי, ובטוח שאת אוהבת ורוצה לעזור לי, אז אני מתחנן בפניך שתביאי לי כבר לאכול", וזאת בשונה מגוי הבוכה: "למה לא מביאים לי לאכול?! למה כולם שונאים אותי?! עוד מעט אני מת ברעב!". כך ידעה בתיה בת פרעה שהילד הבוכה מתוך התיבה הוא מילדי העבריים. כי ילד יהודי בוכה רק בכי של תקווה.

וכפי שמביאים רמז נפלא ש"ויהי" הוא לשון צער - כי הוא מתמקד בעבר, אך "ויהי" הוא לשון שמחה - כי הוא מתמקד בעתיד שלפניו. והחכם לא מצטער על עבר אלא מתמקד בעתיד. ועצם הדאגה לעתיד, ההשתוקקות והקיווי לעתיד טוב יותר, מתוך אמונה ובטחון שזה אכן יקרה, הרי זה נותן שמחה גם תוך כדי הגלות הקשה.

על העוונות שעשה, הוא יצטרך לעבור תיקון, אבל אחרי שהוא יעבור את התיקון שלו הוא יתענג לעולמי עד ולנצח נצחים בזכות המצוות שקיים. נמחיש את הדברים כך: הנחת תפילין? הוספת לבינה בבניין בית המקדש האישי שאותו אתה בונה בלב שלך, וכן בבית המקדש הכללי, אחרי זה דברת לשון הרע – לא הורדת על ידי זה את הלבנה שכבר העמדת, אבל הרחקת את עצמך מהמקום שבו נבנה בית המקדש...

כל מצוה מוסיפה לבינה לבניין הבית, ולעומתה כל עבירה מדחיקה אותנו ממקום המקדש, אולם גם מי שעשה הרבה עבירות ומחמתם הוא נמצא כעת רחוק מאד ממקום המקדש, גם הוא כאשר הוא עושה מצוות הוא מוסיף לבנים לבית המקדש.

ומתי הוא יזכה להיכנס לבית המקדש שלו? יש לו שתי אפשרויות, אפשרות אחת, לעשות תשובה, ובפרט אם יזכה לתשובה מאהבה שאז הזדונות יהפכו לו בעצמם לזכויות, ויגדל לו הבניין מאד... והאפשרות השנייה היא שהוא יעבור תיקון משמים, ולאחריו הוא כבר יעמוד בתוך בית המקדש.

ריחוק שהוא קירוב

אבא שרוצה ללמד את בנו התינוק ללכת הנה הוא מעמיד את בנו ומחזיק בשתי ידיו ומוליכו, לאחר זמן מה הוא עוזב ממנו יד אחת והילד כבר מקבל אומץ וממשיך ללכת

כשהוא אחוז עם האב רק ביד אחת, בהמשך האב חוזר ועוזב אותו לגמרי והבן כבר מעז לעמוד כמה צעדים לבד כשהאב עומד ממולו, לאט לאט האב מתרחק מהבן והבן מקבל אומץ לעמוד עוד יותר בכוחות עצמו. בשעה שהאב מתרחק מהבן הבן הקטן לא מצליח להבין מדוע האבא מתרחק ממנו? למה הוא לא עוזר לו ללכת?

אך האמת היא שרק מתוך אהבה ודאגה אמתית מתרחק האב מהבן, כשלריחוק זה יש מטרה מיוחדת: לגרום לבן לדעת ללכת לבד, כשכך יוכל לבוא אל אביו בכל עת ובכל שעה. כך, אומר מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זצ"ל, הקב"ה אבינו מלכנו מראה לפעמים ריחוק מאתנו, אך אין זו מתוך מטרה שנשמור מרחק ממנו, אלא בדיוק להיפך, כדי שנתאמן לשוב ולהתקרב אליו, וכך נזכה להגיע לקרבה הרבה יותר גדולה אל השי"ת בכל עת ובכל שעה. לכן בימי בין המצרים כל לנו ליפול בייאוש מכך שהשי"ת התרחק מאתנו, אלא להיפך, נתאמן בכל דרך להתקרב אליו בחזרה, והמאמן הזה יזכה אותנו להגיע למקום טוב יותר במחיצת השי"ת.

כי השם יתברך מחכה ומתגעגע אלינו מאוד מאוד, וכפי שמעיד ב"תנא דבי אליהו" בזה הלשון (ל"א, ז): "מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקדוש ברוך הוא יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה שיעשו תשובה, כדי שיגאל

הכלל והפרט, כי בישועת ישראל תצא השכינה מהגלות.

נחמה מיוחדת

חשבתי בס"ד מדוע קוראים את פרשת ואתחנן מיד אחרי תשעה באב?

שלאחר שמשקיעים כל כך הרבה בתפילה וציפייה לגאולה, אם עדיין לא נושעים יכולים חלילה ליפול לייאוש, שיתייאשו מכוח התפילה, ועל כך באים לחזק אותנו ש"ואתחנן" משה רבינו ע"ה התפלל 515 תפילות ולא הפסיק להתפלל עד שעצר אותו הקב"ה.

ללמדך שאף פעם אל תתייאש, אלא תמשיך לצפות ולהתפלל. ובפרט שכידוע גילו לנו חז"ל שאם משה רבינו היה מתפלל עוד תפילה אחת כבר היה זוכה להיכנס לארץ וכבר הייתה אף מגיעה הגאולה השלמה! כך שאף פעם לא תוכל לדעת אולי כל מה שחסר לגאולה זה עוד תפילה אחת!

אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום, שיבוא! יהי רצון שיתקיים בנו הכתוב במלאכי פתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא. שיבנה בית המקדש במהרה בימנו, והימים האלו יהפכו לימים טובים עוד השנה אמן ואמן.

אותם ויבנה להם בית המקדש שלא יחרב לעולם."

וכתב רבי חיים פלאג'י זיע"א (מובא ב"מאמרי חזקוני") "בכל פעם שאני לומד את זה עיני יורדה מים שהשי"ת יושב ומצפה לנו שנחזור בתשובה כדי שיהיה הגאולה השלימה כאב שענינו כיונים ומשגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים לבנו חביבו שאיחר לבוא ומתעכב לבוא, ואיך אנחנו ישנים בתרדמה גדולה ואין חוזרין בתשובה שלימה ואין שמים על לב לומד לכו ונשובה אל השם".

איך נזכה לשוב ולהתקרב לקב"ה? יחשוב כל אחד לעצמו מה הם הדברים שמצערם את הקב"ה ומאלצים אותו כביכול להתרחק מאתנו, הן בענייני בין אדם לחבירו והן בענייני בין אדם למקום, ובוודאי ברגע שרק נעשה מאמץ לכבד את השי"ת הוא ישוב אלינו ברחמים מרובים, ונזכה לגאולה השלמה במהרה, אמן ואמן.

כל הצרות שעוברות עלינו, בכלל ובפרט, מקורן בתשעה באב, וכשנזכה לגאולה ניוושע אף מכל הצרות, והקב"ה בכל צרתם לו צד, כך שאפילו מי שלא מצליח לכאוב החורבן הרוחני וחילול שם שמים, לכל הפחות יכאב ויתפלל בימים אלה על צרתן של ישראל. ושמעתי אף רמז שכל יהודי הוא בבחינת "שכינה" וצערן הוא בכלל "גלות השכינה", ויש לעורר רחמי שמים על

להקדשה או הנצחה: 08-9743208

הגיליון מוקדש לעילוי נשמות

זקנתי אשר נזדככה ביסודים קשים ותמיד רק הודתה וברכה

ואף מילותיה האחרונות שאמרה היו "ברוך השם"

מרת רחל צפורה פייגא ע"ה בת הרב בצלאל ז"ל

נלב"ע ט"ו טבת תשפ"ה

לדפואת

רבי יואל בן פריידא שליט"א

לדפואה שלימה

דפואת הנפש ודפואת הגוף בקרוב

לדפואת כל חולי עם ישראל ובפרט

מאיר בן דינה

אליהו בן רחל

מוזר חיה בת תמר

לזרע של קיימא

לדפואה שלימה דפואת הנפש ודפואת הגוף בקרוב

לטובת נשמות

ה"אור החיים" הקדוש

רבי חיים בן עטר בן רבי משה זי"ע ועבי"א

נלב"ע ט"ו תמוז תק"ג

לעילוי נשמות

רבי יוסף

בן חנינה ז"ל

דויאב

לע"נ הרה"ח ד' רפאל שלמה בן ד' חנן יוחנן ז"ל

לע"נ ה"ה מרת אהובה ליבא ע"ה בת ד' משה יצחק ז"ל

נלב"ע י"ב סיון תשפ"ה

לע"נ ה"ה מרת יעל דינה ע"ה בת ד' חיים בנימין שיבלחט"א

נלב"ע א' דר"ח חשוון ל' תשרי תשפ"ד